

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р ЯНАКИ БОЯНОВ СТОИЛОВ – СУ „Св. Кл. Охридски”, ЮФ
за дисертационния труд на КАШИФ САДУЛА БАКИУ на тема:
„Политически плурализъм. Моделът в Република Македония”

Относно: придобиване на образователна и научна степен „доктор по право”

Представеният труд „Политически плурализъм. Моделът в Република Македония” е в обем от 157 страници, вкл. въведение, три глави, заключение и използвана литература.

Темата на дисертацията е безспорно актуална и дискуссионна. Тя има социологическа и културологична насоченост (обосновава етнокултурната идентичност на отделните етносоциални общности, проследява установяването и развитието на етнокултурната толерантност като израз на съществуващи и приети различия между съответните общности); политологическа насоченост (анализира понятието плурализъм в неговия политически и етнокултурен аспект). Юридическата насоченост на дисертацията – теоретична и конституционна – се изразява в описание на различните конституционни модели на етнокултурен плурализъм, в анализа на държавните форми на организационен плурализъм и в установения в момента конституционен модел на унитарна демокрация в Република Македония. Практическото значение на изследването е в предлаганото решение за развитие на модела на т. нар. консociална (съобщностна) демокрация в Р. Македония.

Съдържанието на изследването е структурирано в три глави.

Първата (Етнокултурната идентичност) и втората (От толерантност към плурализъм) до голяма степен имат подготвителен характер по отношение на същинската част – глава трета (Моделът на политическия плурализъм в Р. Македония).

В началната глава се съдържат изводи, които са исторически преувеличени и теоретично едностранчиви, което ги прави аргументативно оспорими. Например „етнокултурните различия са исторически обусловени и не могат да бъдат преодолени чрез преход към гражданска нация”. Може да се твърди, че колкото по-дълбоко са заложени етнокултурните различия, толкова по-трудно и по-бавно те се преодоляват. Но да се изключва изцяло тази възможност означава да се отрече формирането например на американската нация в САЩ или френската нация в днешно време и др. Вярно е друго – в редица случаи обединяването на държавно обособени нации при изостряне особено на етнокултурните противоречия се оказва нетрайно. Тогава, подложени на вътрешен и външен натиск, такива държави се разпадат (случаите със СССР, СФРЮ и др.). В други случаи вътрешните напрежения стават толкова големи, че предизвикват силни сепаратистки настроения и движения (напр. между фламандската и валонската общности в Белгия, Каталуния – в Испания, Квебек – в Канада и др.).

Друго твърдение – държавата възниква в резултат на завладяване на една етническа общност (племе) от друга – свежда обяснението за възникването на държавата до теорията за насието. Така изцяло се пренебрегват вътрешните, социално-политическите причини за появата на държавата.

Добре е представен плурализмът като част от политическата идеология на либерализма. Равноправието се осигурява чрез конституционния принцип за недискриминация, вкл. по етнически признак. Отбелязано е, че в една държава етническите общности са част от съответната нация (Франция, Белгия, Полша, Германия, Албания и др.) и така са включени в общата организационна структура на

държавата. В други държави съществуват и са признати национални малцинства (Русия, Сърбия, Унгария, Македония и др.).

Колко голямо е взаимното влияние между етно-националната идентичност и формата на държавна организация се потвърждава от формирането на такава млада нация и държава като македонската. Без историческия неуспех на българската политика по „македонския въпрос“ и без създаването на Югославия, в рамките на която през втората половина на XX век се обособява федеративен субект с името Македония, едва ли би се стигнало до създаване на самостоятелна македонска държава. Тук анализът на автора е исторически безпристрастен и верен.

Открилата се за първи път реална възможност след разпадането на СФРЮ за създаване на самостоятелна македонска държава изостря съществуващите етнически проблеми. От една страна, това се дължи на стремежа на македонското мнозинство и на неговите представители да конституират класическа еднонационална държава, еманципирана спрямо съседните исторически държави – България, Сърбия, Гърция и Албания. От друга страна, стремежът на албанската общност да запази и развие конституционния статус на етническите общности, вкл. езиковите права и допускането на политически плурализъм, задълбочават тези противоречия. Противопоставянето между македонските и албанските партии силно етнизират политическия живот в Р. Македония.

Авторът обособява два периода на македонската държава. Първият е от обявяване на независимостта през 1991 г. до въоръжения конфликт през 2001 г. Вторият започва от Охридското споразумение и последвалите го големи конституционни промени. В резултат на тях в Р. Македония официално е признато съществуването на няколко народности. Всяка по-малка част от македонското мнозинство, и преди всичко албанската, е призната за национално малцинство. Характерно за втория период е, че партийната система приема форма на симетрична биполарност – и в управляващия, и в опозиционния блок всяка от двете основни македонски партии (ВМРО – ДПМНЕ и СДСМ) партнира с една от албанските партии (ДПА и ДУИ). Наложена след парламентарните избори от 2008 г. практика победителите от македонските и албанските партии да се коалират помежду си, е показател, че идейно-политическите различия между партиите имат по-малко значение от етнополитическите.

Признаването на етническите общности за национални малцинства придава на проблема за тяхната юридическа защита особена актуалност. Докторантът, без да прави теоретичен анализ, споделя тезата за наличие на колективни права. В нейна подкрепа той изглежда намира основания в Закона за народният правобранител (Омбудсман) и в практиката по неговото прилагане. По този въпрос не предявявам особени претенции към позициите на докторанта, защото дори нормативни документи на ПАСЕ не са прецизни в използваната терминология. Има различни текстове, понякога дори в един и същи акт, в които се употребяват изразите „права на лица, принадлежащи към малцинства“, (което говори за техния индивидуален характер) и „права на малцинства“, (което очевидно им придава колективен характер, а не само колективно упражняване).

Дисертацията има приносен характер в частта за формата на етноорганизационен плурализъм на македонската държава. Споделям тезата на автора, че поради липсата на подчертана концентрация в географското разположение на етническите общности върху малката територия на държавата, федералното държавно устройство не е пригодно за Македония. Важен аргумент в подкрепа на неговата теза е съществуването в съседство на две албански държави – Р. Албания и Р. Косово.

К. Бакиу дава предпочитание на автономията. От нейните форми – на деволуция, на исторически обособени области и на регионите той избира последната.

В своята аргументация той прилага политическата теория на Аренд Лийпхард за консоциалната демокрация и конституционно-политическата практика на регионите в Италия.

Специфичното в теоретичната конструкция на докторанта за консоциалната демокрация е, че за разлика от страни като Холандия и Швейцария, където тя се е превърнала в част от политическата култура, препоръчваният от него консоциален модел за Р. Македония е формализиран в правила, които засягат разпределението на властта в парламента и правителството. Принципът на пропорционалността, според дисертацията, се отнася не само до представителството на общностите в органите на властта, но и до разпределението на публичните фондове. Самата конструкция на правителството с предлаганите общностни квоти придобива мозаечен характер в етносоциално отношение.

Вярно е, че ветото като елемент на консоциалния модел, дава на всеки сегмент (общност) сила да се защитава, но заедно с това той съдържа риска от задълбочаване на разделенията и блокиране на управлението.

Авторът показва широки познания и успява да конструира модел за политическо и конституционно развитие на Република Македония. При определени обстоятелства този модел може да има практическо значение за дейността на съответните политически и държавни фактори в страната. Сегашната ситуация и развитието на етносоциалните, политическите и институционалните процеси в Р. Македония в обозримо бъдеще са толкова сложни и противоречиви, че едва ли само моделът на държавно и конституционно устройство може да овладее противоречията и да осигури добра перспектива за гражданите на македонската държава. Но авторът е в правото си да обосновава гледна точка, да конструира теоретичен модел и да търси практически решения на поставените проблеми.

Смятам, че Кашиф Садула Бакиу като цяло успешно се е справил с разработването на дисертационния си труд. Той показва познаване на основната литература по темата, умение за систематизиране на идеи и концепции, от които прави собствени изводи и предлага свои решения. Дисертантът се ориентира добре в политическата и нормативната среда, която анализира критично. Неговата работа съдържа оригинални предложения за прилагането на консоциалната демокрация като модел за развитието на етносоциалния и политическия плурализъм в Р. Македония.

Според мен дисертацията на Кашиф Садула Бакиу отговаря на законовите изисквания за получаване на образователната и научната степен „доктор по право“.

11 юни 2012 г.

доц. д-р Янаки Стоилов: